

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Економічний факультет

Кафедра банківського і страхового бізнесу

**Пояснювальна записка**

до кваліфікаційної (магістерської) роботи

на тему:

**“ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ  
ІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН”**

Виконав:

студент 2 курсу магістратури,  
групи ЕкбМ-21з

ОП “Банківський бізнес і фінансові  
технології”

Михальцевич Олександр Олегович

Керівник:

Лобозинська Софія Миколаївна

доктор економічних наук, професор

Рецензент:

---

---

# ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Факультет \_\_\_\_\_ економічний \_\_\_\_\_  
 Кафедра \_\_\_\_\_ банківського і страхового бізнесу \_\_\_\_\_  
 Освітній ступінь \_\_\_\_\_ магістр \_\_\_\_\_  
 Галузь знань \_\_\_\_\_ 07 «Управління та адміністрування» \_\_\_\_\_  
(шифр і назва)  
 Спеціальність \_\_\_\_\_ 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» \_\_\_\_\_  
(шифр і назва)  
 Спеціалізація \_\_\_\_\_ «Банківський бізнес і фінансові технології» \_\_\_\_\_  
(шифр і назва)

**«ЗАТВЕРДЖУЮ»**

**Завідувач кафедри банківського і  
страхового бізнесу**

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

## З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ (МАГІСТЕРСЬКУ) РОБОТУ СТУДЕНТА

Михальцевича Олександра Олеговича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи \_\_\_\_\_ “Діяльність банківської системи України в умовах інтеграційних змін” \_\_\_\_\_

керівник роботи \_\_\_\_\_ Лобозинська Софія Миколаївна, д.е.н., професор \_\_\_\_\_,  
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені Вченою радою факультету від “ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2020 року № \_\_\_\_\_

2. Строк подання студентом роботи \_\_\_\_\_ 01.12.2021р. \_\_\_\_\_

3. Вихідні дані до роботи \_\_\_\_\_ чинна нормативно-правова база, аналітичні дані банківської статистики, наукова фахова література, статті наукових періодичних видань, законодавство ЄС, аналітичні записки виконавчих органів влади України та ЄС

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) \_\_\_\_\_ теоретико методологічні основи дослідження діяльності банків в умовах інтеграційних змін, особливості діяльності банківської системи у глобалізаційних перетвореннях, діяльність Національного банку України в умовах глобалізаційних викликів, аналіз впливу процесів валютної лібералізації на діяльність вітчизняних банків, стан та динаміка інвестицій іноземного капіталу у банківську систему України, перспективні напрями розвитку банківської діяльності в умовах глобалізації ринків капіталу, удосконалення регулювання діяльності банківської системи із врахуванням вимог Базеля III

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) \_\_\_\_\_  
таблиці, рисунки, діаграми, схеми \_\_\_\_\_

6. Консультанти розділів роботи \_\_\_\_\_

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Лобозинська С.М., професор	02.09.21	02.09.21
2	Лобозинська С.М., професор	04.10.21	04.10.21
3	Лобозинська С.М., професор	04.11.21	04.11.21

7. Дата видачі завдання 20.09.2021

### КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної (магістерської) роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної (магістерської) роботи	вересень 2021 р.	
2.	Затвердження завдання і складання календарного плану виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи	вересень 2021 р.	
3.	Написання першого (теоретичного) розділу роботи	вересень 2021 р.	
4.	Подача керівнику першого розділу роботи на перевірку	01 жовтня 2021 р.	
5.	Збирання матеріалу для написання другого розділу роботи	жовтень 2021 р.	
6.	Написання другого розділу	жовтень 2021 р.	
7.	Подання керівнику другого розділу роботи на перевірку	жовтень 2021 р.	
8.	Розробка пропозицій і рекомендацій для написання третього розділу	4-5 листопада 2021 р.	
9.	Написання третього розділу роботи	листопад 2021 р.	
10.	Подання керівнику третього розділу роботи на перевірку	листопад 2021 р.	
11.	Написання вступу і загальних висновків та пропозицій до кваліфікаційної (магістерської) роботи	листопад 2021 р.	
12.	Оформлення кваліфікаційної (магістерської) роботи	19-20 листопада 2021 р.	
13.	Подання кваліфікаційної (магістерської) роботи керівнику на рецензування	26-27 листопада 2021 р.	
14.	Рецензування кваліфікаційної (магістерської) роботи	30 листопада 2021 р.	
15.	Попередній захист	3 грудня 2021 р.	
16.	Зовнішнє рецензування кваліфікаційної (магістерської) роботи	7-8 грудня 2021 р.	
17.	Подання роботи в ЕК (на кафедру)	10 грудня 2021 р.	
18.	Захист роботи в ЕК	17-18 грудня 2021 р.	

Студент \_\_\_\_\_

( підпис )

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи \_\_\_\_\_

( підпис )

(прізвище та ініціали)

## АНОТАЦІЯ

Михальцевич О.О. Діяльність банківської системи України в умовах інтеграційних змін. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціалізацією 072 Б «Банківський бізнес і фінансові технології». – Львівський національний університет імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України. – Львів, 2021.

Розкрито сутність діяльності банківської системи та вплив процесів інтеграції на її трансформацію. Проаналізовано стан та динаміку інвестицій іноземного капіталу у банківську систему України. Подано перспективні напрями розвитку банківської діяльності в умовах глобалізації ринків капіталу. Наведено пропозиції щодо удосконалення регулювання діяльності банківської системи із врахуванням вимог Базеля III.

Ключові слова: банківська система, капітал банку, нормативи банку, облікова ставка, валютна лібералізація, валютні інтервенції, прямі іноземні інвестиції, банківське регулювання.

## ANNOTATION

Mykhaltsevych O. Ukrainian banking system activity in conditions of integration changes. - Manuscript.

Qualification work for the degree of "Master" in specialization 072 B "Banking and Financial Technologies". - Ivan Franko National University, Ministry of Education and Science of Ukraine. - Lviv, 2021.

The essence of the banking system and the impact of integration processes on its transformation is revealed. The activity of the National Bank of Ukraine in the conditions of globalization challenges is studied. The state and dynamics of foreign capital investments in the banking system of Ukraine are analyzed. Perspective directions of development of banking activity in the conditions of globalization of capital markets are given. There are proposals to improve the regulation of the banking system taking into account the requirements of Basel III.

Key words: banking system, bank capital, bank standards, discount rate, currency liberalization, currency interventions, foreign direct investment, banking regulation.

## ЗМІСТ

ВСТУП .....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН	9
1.1. Сутність діяльності банківської системи та методи її дослідження	9
1.2. Вплив процесів інтеграції на трансформацію банківської системи	15
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН	20
2.1. Діяльність Національного банку України в умовах глобалізаційних викликів	20
2.2. Аналіз впливу процесів валютної лібералізації на діяльність вітчизняних банків	26
2.3. Стан та динаміка інвестицій іноземного капіталу у банківську систему України	32
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН	39
3.1. Перспективні напрями розвитку банківської діяльності в умовах глобалізації ринків капіталу	39
3.2. Удосконалення регулювання діяльності банківської системи із врахуванням вимог Базеля III	44
ВИСНОВКИ .....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....	55
ДОДАТКИ.....	60

## ВСТУП

Сьогодні все частіше приділяють увагу такому процесу як фінансова глобалізація, а також визначають проблеми основних напрямків розвитку банківської системи України в умовах такого явища. Сучасні проблеми функціонування банківської системи негативно впливають на подальший курс України на євроінтеграцію. Неефективність впливу держави як регулятора макроекономічних процесів на банківську систему, необхідність підвищення дієвості інструментів грошово-кредитної політики, оптимізація валютної політики у кризові періоди, зростання проблемної заборгованості банків та інші чинники впливають негативно на економіку країни загалом. Поглиблення фінансової інтеграції України з Європейським Союзом через фінансово-економічну кризу формує нові виклики та загрози для національної банківської системи. Для цього потрібно Україні зберегти макроекономічну стабільність та забезпечити якісну банківську систему з врахуванням адаптаційних моментів до європейських стандартів, та продовжувати курс євроінтеграційної стратегії. Саме тому потрібно дослідити вітчизняну банківську систему в умовах інтеграційних змін.

Функціонування банківської діяльності розкрито у працях таких вчених як Н.М. Богацької, Л.Л. Гриценко, О.В. Дзюблюка, Л.М. Диби, Г.Г., Карчевої, С.М. Лобозинської, В.І. Міщенко, Я.А. Саєнко, Н.С. Ситника, С.Д. Смолінської, А.В. Стасишина, Ю.М. Тютюнника, К.Ф. Черкашиної та інших. У цих працях досліджуються окремі елементи функціонування банківської системи, дієвість діяльності вітчизняних банківських установ на певних етапах економічного розвитку. З огляду на це, дослідження розвитку банківської системи України в умовах інтеграційних змін є досить актуальним питанням.

Метою магістерської роботи є дослідження банківської системи України в умовах інтеграційних змін та розробка рекомендацій щодо напрямів її удосконалення в Україні.

Для того, щоб досягнути поставленої мети, ми визначили основні завдання магістерської роботи:

- 1) розкрити сутність банківської системи та висвітлити методологію її дослідження;
- 2) розглянути вплив процесів інтеграції та трансформацію банківської системи;
- 3) дослідити діяльність Національного банку України в умовах глобалізаційних викликів;
- 4) проаналізувати вплив процесів валютної лібералізації на діяльність вітчизняних банків;
- 5) здійснити оцінку стану та динаміки інвестицій іноземного капіталу у банківську систему України;
- 6) розглянути перспективні напрями розвитку банківської діяльності в умовах глобалізації ринків капіталу;
- 7) запропонувати шляхи удосконалення регулювання діяльності банківської системи із врахуванням вимог Базеля III в Україні.

Об'єктом дослідження є банківська система України.

Предметом дослідження є особливості та закономірності діяльності банківської системи в Україні в умовах інтеграційних змін.

У дослідженні функціонуванні банківської системи України в умовах інтеграційних змін ми використали наукові методи: метод наукової абстракції (вивчення теоретико-методологічних засад діяльності банківської системи в умовах інтеграційних змін, а також при окресленні напрямів вдосконалення регулювання); метод аналізу (при дослідженні діяльності НБУ в умовах глобалізаційних викликів та аналізу впливу процесів валютної лібералізації на діяльність вітчизняних банків); метод порівняння (дослідженні зарубіжного досвіду діяльності банківських систем провідних країн світу); метод системного підходу (розроблення шляхів удосконалення регулювання діяльності банківської системи із врахуванням вимог Базеля III); історичний метод (при дослідженні еволюції та виділенні етапів розвитку платіжних систем та їх місця у розвитку національної економіки); табличний та графічний методи (застосовуються при дослідженні стану та динаміки іноземного капіталу у банківську систему

України); метод спостереження (дослідженні аналізу іноземного капіталу у банківську систему України та діяльності Національного банку України в умовах глобалізаційних викликів).

Наукова новизна:

– уточнено визначення поняття «банківська система», що полягає у частині кредитної системи, яка є динамічною системою всередині країни, що включає різноманітні банківські інститути та Національний банк, діяльність яких є законодавчо регламентована та спрямована на забезпечення фінансової стабільності країни, та обслуговування потреб населення та економіки в цілому;

– обґрунтовано перспективні напрями розвитку банківської діяльності в умовах глобалізації ринків капіталу, зокрема підвищити вимоги до капіталу банків, розширювати перелік банківських послуг, включаючи світовий досвід, підвищувати рівень контролю та корпоративне управління у банківських установах тощо.

Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі досліджено сутність діяльності банківської системи в умовах інтеграційних змін, досліджено вплив процесів інтеграції на трансформацію банківської системи. У другому розділі проаналізовано діяльність Національного банку України в умовах глобалізаційних викликів, динаміку інвестицій іноземного капіталу у банківську систему України, розглянуто вплив валютної лібералізації на діяльність банківських установ. У третьому розділі розкрито перспективні напрями розвитку банківської діяльності в умовах глобалізації ринків капіталу та удосконалено регулювання діяльності банківської системи із врахуванням вимог Базелю III.

Загальний обсяг магістерської роботи становить 60 сторінок, з яких основний зміст викладено на 50 сторінках. Робота містить 9 таблиць, 8 рисунків. До її структури входить 1 додаток на 1 сторінці. Список використаних джерел налічує 52 найменування на 5 сторінках.



## РОЗДІЛ 1

# ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН

### 1.1. Сутність діяльності банківської системи та методи її дослідження

Глобалізація, вдосконалення методів і технологій надання банківських послуг, поява нових фінансових інструментів, активна участь банків у роботі валютних і фондових ринків тощо зумовлюють посилення їх впливу на розвиток економіки, стабільність і стан державних та корпоративних фінансів. Окрім того, постійно коригується діяльність самих банків – поліпшуються бізнес-моделі їх функціонування, механізми корпоративного управління, технології реалізації бізнес-процесів, управління ризиками, розширюються сфери використання електронних грошей, мобільного та онлайн-банкінгу тощо [12, с. 86]. В умовах глобалізації фінансових ринків українська банківська система стає складовою світової валютно-фінансової індустрії, тому їй притаманні всі риси останньої [46, с.128].

Банківська система безпосередньо входить до складу фінансової системи України через виконання основних функцій, а саме:

- забезпечення пересування фінансових ресурсів протягом певного періоду часу, через кордони інших держав та між окремими галузями тощо;
- розробки системи управління ризиками;
- забезпечення механізму об'єднання фінансових ресурсів та їх розподілу між окремими суб'єктами господарювання;
- забезпечення ефективного функціонування платіжних систем тощо.

Вітчизняне законодавство передбачає саме вузьке значення трактування поняття «банківської системи». Згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність» банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, які створені і діють на території України [37].

У вузькому розумінні банківську систему розглядають лише як сукупність різних видів взаємопов'язаних між собою банків, що функціонують як цілісне у конкретний період і виконують функції притаманні банкам з метою отримання доходу. У широкому значенні під банківською системою розуміють кредитно-фінансову систему загалом. Її розглядають як сукупність економічних, правових, організаційних умов, які визначають потребу системного впорядкування банківської діяльності [7, с.18].

Розглянемо основні підходи до визначення терміну «банківська система», які наведені у додатку А.

На нашу думку, банківська система – це частина кредитної системи, яка є динамічною системою всередині країни, що включає різноманітні банківські інститути та Національний банк, діяльність яких є законодавчо регламентована та спрямована на забезпечення фінансової стабільності країни, та обслуговування потреб населення та економіки в цілому.

Банківська система проявляється у функціях, які, у свою чергу, мають деякі особливості, характеристики, і є пов'язані між собою. Виділяють три наступні функції (рис. 1.1):

- трансформаційна функція;
- емісійна функція (створення грошей і регулювання грошової маси);
- стабілізаційна функція.



**Рис. 1.1. Функції банківської системи**

Ключовою функцією банківської системи є її здатність впливати на кількість грошей в обігу відповідно до потреб економіки. Кожен окремий банк здійснює емітування платіжних засобів. В межах банківської системи ця здатність є більш суттєвою та масштабнішою. Емітування платіжних засобів має значний вплив на стабільність грошової маси та на ефективність виробництва й обігу товарів. Центральний банк здійснює первинну емісію шляхом випуску готівки, кредитування уряду та комерційних банків, купівлі цінних паперів, золота й валюти. Комерційні банки здійснюють вторинну емісію через здійснення кредитних і розрахункових операцій за рахунок яких через механізм мультиплікації банки збільшують кошти. Виконання функцій забезпечують відповідні закони та нормативні акти, які регламентують діяльність усіх ланок банківської системи та створення належного механізму контролю й нагляду за дотриманням як чинного законодавства, так і діяльності банків [7, с.21].

До основних рис банківської системи, на нашу думку, можна віднести:

- дворівневу побудову (Національний банк – I рівень, банківські установи – II рівень);
- централізоване регулювання кожного банку окремо;
- контроль та регулювання банківських резервів;
- централізованість та самостійність як окремих одиниць, так і банківської системи в цілому тощо.

На думку Дзюблюка, до основних організаційно-економічних умов, які визначають потребу системного оформлення і впорядкування банківської системи, слід віднести такі [15, с.31]:

1. Необхідність регулювання грошового обігу в країні у зв'язку з наявністю у банків можливості застосування емісійного механізму в ході здійснення своїх основних – кредитно-розрахункових – операцій з обслуговування суб'єктів ринку.
2. Необхідність організації платежів у господарстві, що пов'язано з опосередкуванням банками обігу переважної частини грошової маси.

3. Необхідність підтримання стабільного функціонування банків як гарантії збереження коштів клієнтів і забезпечення нормального процесу кредитування економіки.

Методологія – це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища. У методології наукових досліджень виділяють два рівня пізнання [10, с.15]:

1) теоретичний – висунення і розвиток наукових гіпотез і теорій, формулювання законів та виведення з них логічних наслідків, зіставлення різних гіпотез і теорій;

2) емпіричний – спостереження і дослідження конкретних явищ, експеримент, а також групування, класифікація та опис результатів дослідження.

При написанні теми магістерської роботи ми використали такі методи наукового дослідження: метод наукової абстракції, метод аналізу, графічний метод, табличний метод, метод спостереження, метод порівняння, метод системного підходу.

Метод наукової абстракції – це уявне відвернення від неістотних, другорядних ознак предметів і явищ, зв'язків і відношень між ними та виділення декількох сторін, які цікавлять дослідника. Цей метод також є одним із базових методів наукового пізнання, який нами використовувався під час вивчення теоретико-методологічних засад діяльності банківської системи в умовах інтеграційних змін, а також при здійсненні аналізу та під час пошуку напрямів удосконалення регулювання діяльності банківської системи із врахуванням вимог Базеля III.

Метод аналізу – це метод пізнання, який дає змогу поділити предмет на частини з метою його детального вивчення. У магістерській роботі метод аналізу використовується нами при дослідженні сучасного стану діяльності Національного банку України в умовах глобалізаційних викликів, а також при здійсненні аналізу впливу процесів валютної лібералізації на діяльність вітчизняних банків.

Графічний та табличний методи використовуються у магістерській роботі при поданні статистичних даних у вигляді графіків та таблиць. Графічний і табличний методи застосовуються при дослідженні стану та динаміки іноземного капіталу у банківську систему України.

Метод спостереження передбачає одержання первинної інформації у вигляді сукупності емпіричних тверджень. Емпірична сукупність стає основою попередньої систематизації об'єктів реальності, роблячи їх вихідними об'єктами наукового дослідження. Метод спостереження використовується при дослідженні аналізу іноземного капіталу у банківську систему України та діяльності Національного банку України в умовах глобалізаційних викликів.

У роботі також нами застосовується метод порівняння, що полягає у процесі зіставлення предметів або явищ дійсності з метою установлення схожості чи відмінності між ними, а також знаходження загального, притаманного, що може бути властивим двом або декільком об'єктам дослідження. Даний метод ми використали при визначенні перспективних напрямів розвитку банківської системи в умовах глобалізації ринків капіталу, а також при дослідженні зарубіжного досвіду діяльності банківських систем провідних країн світу.

Метод системного підходу полягає у вивчення економічних об'єктів, які трактуються як складні та (або) великі системи. Об'єкт дослідження розглядається як система, що об'єднує певну множину взаємодіючих елементів в єдине ціле; взаємозв'язок системи і її складових підпорядковується діалектиці цілого і частинного, загального, окремого. Цей метод використовується при розгляді та виділенні напрямів удосконалення регулювання діяльності банківської системи із врахуванням вимог Базеля III.

Отже, нами розглянуто сутність та функції банківської системи. Визначено, що банківську систему необхідно розглядати як цілісне структурне утворення і як підсистему стосовно економічної системи в цілому, що охоплює процеси виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних і нематеріальних благ. Також дійшли висновку, що економічна система в цілому

включає різні самостійні ланки, проте найважливішою з них є банківська система. Застосування наукових методів у комплексі дозволяє повністю проаналізувати та вивчити об'єкт дослідження, а саме – діяльність банківської системи України.

## **1.2. Вплив процесів інтеграції на трансформацію банківської системи**

Головною рисою сучасної світової економіки є поглиблення процесів інтеграції, що передбачає впровадження новітніх методів і підходів до розвитку економіки. Банківська система є однією з найбільш інтегрованих у фінансову систему ЄС. У посткризовий період іноземний банківський капітал відіграв значну роль у банківській системі України, що спричинило досягнення ефективного функціонування завдяки європейським стандартам. Необхідним є інтеграція вітчизняної банківської системи у фінансову систему ЄС, бо саме європейський капітал хоча й займає найбільшу частку серед іноземного капіталу в Україні, проте за останній час спостерігається тенденція до його відпливу. Саме функціонування банків з іноземним капіталом дозволяє досягти максимальної ефективності у вітчизняній банківській системі.

Для дослідження впливу процесів інтеграції на трансформацію банківської системи, визначимо принципи політики євроінтеграції банківського сектору України, до яких належать:

- забезпечення економічного суверенітету України в умовах посилення інтеграції з країнами ЄС;
- забезпечення інтересів України, у тому числі і банківської системи, з інтересами західних країн у процесі посилення інтеграції;
- механізм прозорості проникнення іноземного капіталу у банківський бізнес України та його вплив на розвиток національної економіки та вітчизняної банківської системи;

– безперервність процесів інтеграції України з ЄС, хоча і процес адаптації вітчизняної банківської системи до європейських стандартів вимагає певного перехідного періоду.

Виникає питання визначення послідовності та пріоритетності запровадження змін у банківське регулювання. Вирішення цього завдання передбачає вивчення наслідків запровадження в Україні норм і правил діяльності банків в ЄС, в основі яких лежать правила Базельського комітету з питань банківського нагляду. На даний час в ЄС запроваджуються Треті правила цього Комітету (Базель III), які з'явилися як відповідь на світову фінансово-економічну кризу. Суть правил Базель III полягає в акцентуванні уваги на трьох аспектах банківської діяльності [42, с.391]:

1. Посиленні вимог до якості капіталу. Формування «антициклічного буферу» капіталу. Це дозволить досягти наступних результатів на різних рівнях: на рівні банку – підвищення якості капіталу, що дозволить протидіяти шоківим впливам, ефективніше управляти ринковим, кредитним та операційними ризиками.

2. Запровадженні коефіцієнту левериджу (відношення обсягу позичкових коштів до власних) на рівні 3% та нових коефіцієнтів ліквідності: коефіцієнту ліквідного покриття та коефіцієнту чистого стабільного фінансування. Це дозволить досягти наступних результатів на різних рівнях: на рівні банку – покращання системи ризик менеджменту; на рівні банківської системи – послаблення ризиків ліквідності, посилення конкуренції за надійні джерела фінансування; зміцнення банківської системи; на макроекономічному рівні – зниження ризиків боргової кризи, упередження кризи ліквідності за одночасного звуження фінансових можливостей щодо розширеного кредитування економічного розвитку.

3. Реформуванні механізмів гарантування вкладів населення. Рекомендований мінімум для банків країн ЄС встановлено на рівні 100 тисяч євро (в Україні – 200 тис. грн). Це дозволить досягти наступних результатів на різних рівнях: на рівні банку – стимулювання припливу депозитів, зниження

ризиків їх раптового відпливу у випадку розгортання панічних настроїв; на рівні банківської системи – посилення конкуренції на депозитному ринку, розширення і покращання якості ресурсної бази; на макроекономічному рівні – підвищення довіри до банківської системи та стримування панічних настроїв серед вкладників, стимулювання процесу заощадження, покращання умов для ефективної роботи механізму трансформації заощадження в інвестиції [2].

Перспективи участі України в євроінтеграційних процесах вимагають визначення напрямів та встановлення принципів адаптації умов функціонування всіх галузей національної економіки до вимог економічної глобалізації та регіоналізації. У зв'язку з цим, особливу увагу слід приділити фінансово-кредитній системі, особливо її банківському сектору, у процесі вдосконалення інституційних процесів європейської інтеграції. Стратегічним напрямком фінансової політики України є забезпечення стабільності банківської системи.

Вирішення цієї проблеми передбачає вдосконалення стандартів банківської діяльності та регулювання. Тому мета та завдання європейської інтеграції банківської системи мають відповідати цій стратегії. Проте, враховуючи сучасні проблеми в банківській системі Європейського Союзу, суттєві її недоліки, виявлені валютно-фінансовою кризою, необхідно з обережністю підходити до процесу європейської інтеграції. більш обережно. Сьогодні вітчизняний банківський ринок має значний потенціал розвитку, а тому, у свою чергу, є привабливим для європейських банків.

Проте на поточному етапі розвитку України інтереси вітчизняної банківської системи та іноземних банків не завжди співпадають. На сучасному етапі у країнах ЄС банки сконцентровані на вирішенні проблем з ліквідністю, у тому числі за рахунок припинення фінансування закордонних філій та дочірніх банків, виведення коштів з менш розвинених країн. Тоді як першочерговим завданням функціонування банківської системи України є не лише збереження стабільності, а й розширення кредитування реального сектору економіки [1].

Україна визначила курс на інтеграцію до Європейського Союзу як стратегічну мету своєї зовнішньоекономічної політики. Пріоритет



європейського вектору економічної інтеграції України обумовлений геополітичними, історично-культурними, суспільно-політичними реформами. З приєднанням до Світової організації торгівлі в 2008 році Україна суттєво лібералізувала вітчизняний ринок банківських послуг. Попри певні побоювання, цей крок не мав руйнівного наслідку для цього сектору економіки, проте став важливим етапом євроінтеграційного процесу нашої країни, зокрема переговорів з ЄС про укладання угоди щодо поглибленої зони вільної торгівлі [27, с.101].

На шляху процесів європейської інтеграції України постає низка обмежень, пов'язаних з депресивними тенденціями у вітчизняній економічній системі, проблемами й ризиками банківського сектору України. Серед проблем банківської системи варто відзначити [42, с. 392]:

- значні непогашені зовнішні зобов'язання і залежність платіжного балансу від показників реструктуризації боргів банків;
- низьку прибутковість та неоптимальну структуру витрат вітчизняних банків;
- значну частку проблемних кредитів і великі відрахування до резервів;
- дисбаланси у строковій і валютній структурі активів і пасивів, що утруднює підтримання належного рівня ліквідності в банківській системі та живить валютні ризики;
- недосконалий ризик-менеджмент;
- високу вартість залучених ресурсів за недостатнього обсягу внутрішніх заощаджень для кредитування модернізації вітчизняної економіки в умовах масштабного експорту капіталу;
- вузьке коло надійних і кредитоспроможних позичальників;
- несприятливі умови конкуренції за домінування банків з іноземним капіталом в найбільш прибуткових сегментах банківських послуг [6];
- обмеженість внутрішніх джерел капіталізації банків.

Підписання угоди з ЄС має як позитивні, так і негативні сторони для банківської системи України (табл. 1.2).

## Таблиця 1.2

### Позитивні та негативні сторони підписання угоди з Європейським Союзом для банківської системи України

<b>Позитивні сторони</b>	<b>Негативні сторони</b>
доступ до інвестиційних ресурсів європейських інвесторів;	посилення недобросовісної та конкуренції на банківському ринку
зменшення процентних ставок банківських кредитів;	зростання валюти у структурі активів та пасивів банківських установ
відкриття депозитного рахунку у Європейському банку;	збільшення розриву між рівнем розвитку фінансового і реального секторів економіки;
удосконалення корпоративного управління обслуговування клієнтів банківських структур через впровадження нових стандартів та моделей	здійснення іноземними банками кредитування, що не завжди відповідає національним інтересам стратегічного розвитку України;
Позбавлення корупційних схем у діяльності вітчизняних банківських установ	збільшення зовнішньої залежності банківської системи
впровадження банківських інновацій та новітніх технологій банківської діяльності	посилення циклічності розвитку фінансової системи

\*складено автором

На нашу думку, основними напрямками інтеграції банківської системи України до Європейського Союзу, враховуючи мету, стратегію та завдання, повинні бути:

– забезпечення стабільності вітчизняної банківської системи, а також підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках банківських послуг;

– розробка програм, що дозволять знизити ризики, які існують у банківській системі України, і це дозволить реалізацію євроінтеграційних процесів;

– визначення напрямів удосконалення функціонування вітчизняної банківської системи в умовах посилення інтеграції України.

На шляху процесів європейської інтеграції України постає низка обмежень, пов'язаних з депресивними тенденціями у вітчизняній економічній системі, проблемами й ризиками банківського сектору України. Серед проблем банківської системи варто відзначити: значні непогашені зовнішні зобов'язання і залежність платіжного балансу від показників реструктуризації боргів банків;

низьку прибутковість та неоптимальну структуру витрат вітчизняних банків; значну частку проблемних кредитів і великі відрахування до резервів; дисбаланси у строковій і валютній структурі активів і пасивів, що утруднює підтримання належного рівня ліквідності в банківській системі та живить валютні ризики; недосконалий ризик-менеджмент; зависоку вартість залучених ресурсів за недостатнього обсягу внутрішніх заощаджень для кредитування модернізації вітчизняної економіки в умовах масштабного експорту капіталу; вузьке коло надійних і кредитоспроможних позичальників; сприятливі умови конкуренції за домінування банків з іноземним капіталом в найбільш прибуткових сегментах банківських послуг; обмеженість внутрішніх джерел капіталізації банків [42, с. 392].

Таким чином, банківський бізнес є лідером у реформуванні та впровадженні кращих світових та європейських методів та практичних процедур банківської діяльності. Для банківської системи також мають місце виклики та загрози з поглибленням фінансової інтеграції з ЄС. Для вітчизняної банківської системи першочерговим завданням є її зміцнення та продовження реалізації євроінтеграційної стратегії.

## РОЗДІЛ 2

### ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН

#### 2.1. Діяльність Національного банку України в умовах глобалізаційних викликів

Національний банк України виконує основні функції та завдання головного банку країни, що визначають його місце в економічній системі держави. Він впливає на економічне життя держави та забезпечує стабільність національної грошової одиниці, що є основною його функцією. Оскільки Національний банк є центральним банком нашої країни, він виконує традиційні функції, які притаманні центральному банку будь-якої країни.

Відповідно до ст. 7 Закону України “Про Національний банк України” Національний банк виконує такі функції [39]:

- 1) визначає та проводить грошово-кредитну політику;
- 2) здійснює емісію національної валюти України та організовує її обіг;
- 3) виступає кредитором останньої інстанції для банків і організовує систему рефінансування;
- 4) встановлює для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна;
- 7) визначає напрями розвитку сучасних електронних банківських технологій, створює, координує та контролює створення електронних платіжних засобів, платіжних систем;
- 8) здійснює банківське регулювання та нагляд;
- 9) веде Державний реєстр банків, здійснює ліцензування банківської діяльності та операцій у передбачених законами випадках;
- 10) складає платіжний баланс, здійснює його аналіз та прогнозування;

11) здійснює валютне регулювання відповідно до визначених спеціальним законом повноважень;

12) забезпечує накопичення та зберігання золотовалютних резервів та здійснення операцій з ними та банківськими металами тощо.

Усі вищенаведені функції Національного банку України можна умовно поділити на дві групи. Перша група – це функції, притаманні Національному банку України як банківській установі (кредитування, операції з валютою та банківськими металами, інкасація тощо). Друга група – це функції, які характеризують Національний банк України як орган державного управління. Головною функцією його є здійснення банківського регулювання та нагляду.

Для того, щоб банківська система в цілому була стабільною, необхідним є банківський нагляд. У першу чергу, потрібне виконання банківськими установами у дотриманні економічних нормативів, які встановлюються Національним банком з метою забезпечення стабільності діяльності банків, а також своєчасного виконання ними зобов'язань перед їх вкладниками, а також запобігання неправильному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, що притаманні банківській діяльності.

На 1 жовтня 2021 р. чинними є дев'ять економічних нормативів, що є обов'язковими до виконання банками в Україні. Економічні нормативи поділяють на такі групи [21]:

1. Нормативи капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу – Н1; достатності (адекватності) регулятивного капіталу – Н2; достатності основного капіталу – Н3.

2. Норматив ліквідності: короткострокової ліквідності – Н6.

3. Нормативи кредитного ризику: максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента – Н7; великих кредитних ризиків – Н8; максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами – Н9.

4. Нормативи інвестування: інвестування в цінні папери окремо за кожною установою – Н11; загальної суми інвестування – Н12.

Національний банк України у зв'язку з переходом банків до розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) з 2 вересня 2019 р. скасував економічні нормативи миттєвої ліквідності (Н4) та поточної ліквідності (Н5). Запроваджений у грудні 2018 р. норматив LCR установлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відтоку грошових коштів упродовж 30 днів з урахуванням стрес-сценарію. Оскільки він є більш жорстким, ніж нормативи Н4 і Н5, немає практичної доцільності у подальших розрахунках цих нормативів. Відтак, востаннє публікація даних за нормативами Н4 і Н5 відбулася станом на 1 вересня 2019 р. Водночас до запровадження нормативу LCR на консолідованій основі (тобто для банківських груп), контроль за достатнім рівнем ліквідності банківської групи до 31 дня забезпечуватиметься через контроль нормативу Н5 на консолідованій основі, розрахунок якого не змінюється [45, с.95].

У таблиці 2.1 наведено дотримання економічних нормативів у цілому по банківській системі України станом на 1 жовтня 2021 р.

**Таблиця 2.1**

**Дотримання економічних нормативів у цілому по банківській системі України станом на 1 жовтня 2021 р.**

№з/п	Норматив	Назва нормативу	Значення, %
1	Н1	Регулятивний капітал (млн грн)	203740,3
2	Н2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10%)	21,59
3	Н3	Норматив достатності основного капіталу (не менше 7%)	15,17
4	Н6	Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60%)	89,21
5	Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25%)	18,05
6	Н8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	73,19
7	Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з	4,30

		пов'язаними з банком особами (не більше 25%)	
8	H11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15%)	0,0011
9	H12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60%)	0,10

Проаналізуємо також рейтинг стійкості банків (табл.2.2). Рейтинг стійкості банків – це щоквартальна оцінка діяльності банків на підставі інформації з офіційних і відкритих джерел. До рейтингу увійшли банки з портфелями роздрібних депозитів від 1 млрд гривень.

Фінустанови отримали бал від 1 до 5 залежно від показників, що характеризують їх стійкість до стресів і лояльність вкладників: враховується якість активів, ліквідність, можливість зовнішньої підтримки, приріст вкладів, платіжна репутація і т. д. [40].

**Таблиця 2.2**

**ТОП-10 банківських установ за рейтингом стійкості банків на кінець II кварталу 2021 р.**

Місце в рейтингу	Банківська установа	Загальний рейтинг
1	Райффайзен Банк Аваль	4,54
2	Креді Агріколь Банк	4,19
3	Укрсиббанк	4,16
4	Кредобанк	4,03
5	ОТП Банк	4,00
6	Альфа-Банк	3,82
7	Правекс Банк	3,74
8	Укргазбанк	3,61
9	ПУМБ	3,61
10	Приватбанк	3,59

\* складено автором на основі [40]

Таким чином, найстійкішими банківськими установами за оцінкою порталу «Мінфін» є Райффайзен Банк Аваль, Креді Агріколь Банк, Укрсиббанк, Кредобанк та OTP Банк. Ці банківські установи займають лідерські позиції.

Національний банк з початку пандемії COVID та ведення карантинного режиму в Україні розробив та запровадив певні заходи щодо роботи діяльності банківських установ, що передбачає значне пом'якшення вимог до цих фінансових структур, до яких можна і віднести зменшення облікової ставки (рис. 2.1).



\*Складено автором [33]

**Рис. 2.1. Облікова ставка НБУ у 2021 р., %**

З метою підтримки економіки України в умовах пандемії Правління НБУ ухвалило рішення знизити облікову ставку спочатку до 8 % (з 24 квітня 2020 р.), а потім до 6 % (з 12 червня 2020 р.), що є найнижчим рівнем облікової ставки за історію незалежної України [9]. Натомість НБУ довго не зміг протримати облікову ставку на рівні 6%, і тому, вже на сьогоднішній день (1.10.2021 р.) облікова ставка становить 8,5%, тобто регулятор почав поступово збільшувати її, що передбачатиме зниження інфляції до цілі 5% наприкінці наступного року відповідно до їхнього макроекономічного прогнозу. Має вплив також і тривале збереження високих цін на енергоносії, що порушує ланцюги постачання в умовах значного сукупного попиту тощо. Якщо ж введуть суворіший локдаун, то це також вплине на економічну активність, що сприятиме інфляційному сплеску. Ці та ряд інших чинників можуть призвести до глобальної стагфляції.



НБУ зазначає, що збереження м'якої монетарної політики в державі дозволить підтримати економічне відновлення в умовах помірної інфляції та високої невизначеності щодо подальшого перебігу пандемії в Україні та світі [9].

Ще одним інструментом регулювання банківської діяльності є рефінансування. Національний банк може надавати кредити банківським установам для покриття їх касових розривів, щоб убезпечити від банкрутства цих фінансових установ. Якщо банки не отримуватимуть таку допомогу у вигляді кредиту від НБУ, то найімовірніше зникне з ринку банківських послуг.

На рисунку 2.2 наведено характерні ознаки стабільної банківської системи з боку регулятора самих фінансових установ.



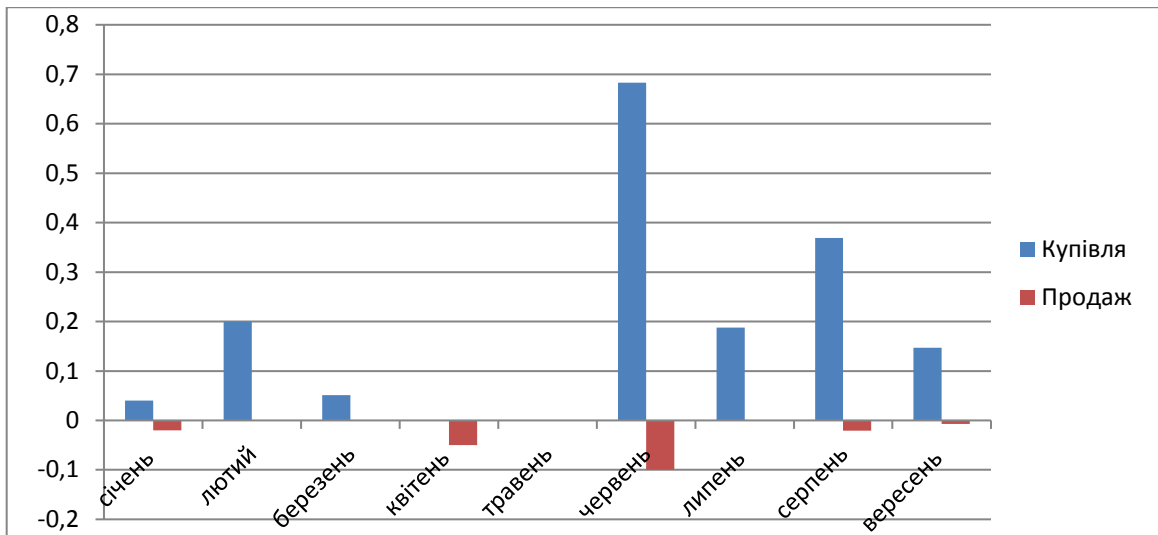
**Рис. 2.2. Ознаки стабільності банківської системи [6, с.88]**

Отже, ми розглянули діяльність НБУ в умовах глобалізаційних викликів. Проаналізували дотримання економічних нормативів у цілому по банківській системі, визначили ТОП-10 банків за рейтингом стійкості та розглянули такий інструмент як облікова ставка. Також навели характерні ознаки стабільної банківської системи.

## **2.2. Аналіз впливу процесів валютної лібералізації на діяльність вітчизняних банків**

Декілька років поспіль в Україні існувала проблема валютного регулювання та валютного контролю. Цю ситуацію було виправлено завдяки впровадженню нового законодавства в сфері регулювання Національним банком України такої діяльності, яке принесло суттєві зміни та послаблення щодо здійснення валютного регулювання та валютного контролю валютних операцій всередині держави. Вже починаючи з 2016 року відбулось покращення загальної ситуації на валютному ринку, зменшення курсової волатильності та зростання обсягів міжнародних резервів.

Ефективне проведення НБУ якісної валютної політики відіграє важливу роль у сучасних умовах, оскільки є одним із найважливіших важелів у загальній системі заходів щодо підтримки фінансової та макроекономічної стабільності та стимулювання економічного зростання. Звертаємо увагу, що в сучасних умовах ключовим вектором монетарної політики є лібералізація грошово-кредитних відносин. З метою регулювання та покращення кон'юнктури валютного ринку Національний банк здійснює валютні інтервенції. Валютна інтервенція є основним і цілеспрямованим впливом Національного банку на валютний ринок і обмінний курс, що здійснюється шляхом купівлі або продажу великих обсягів іноземної валюти. Валютна інтервенція здійснюється для регулювання курсу іноземних валют (рис. 2.3).

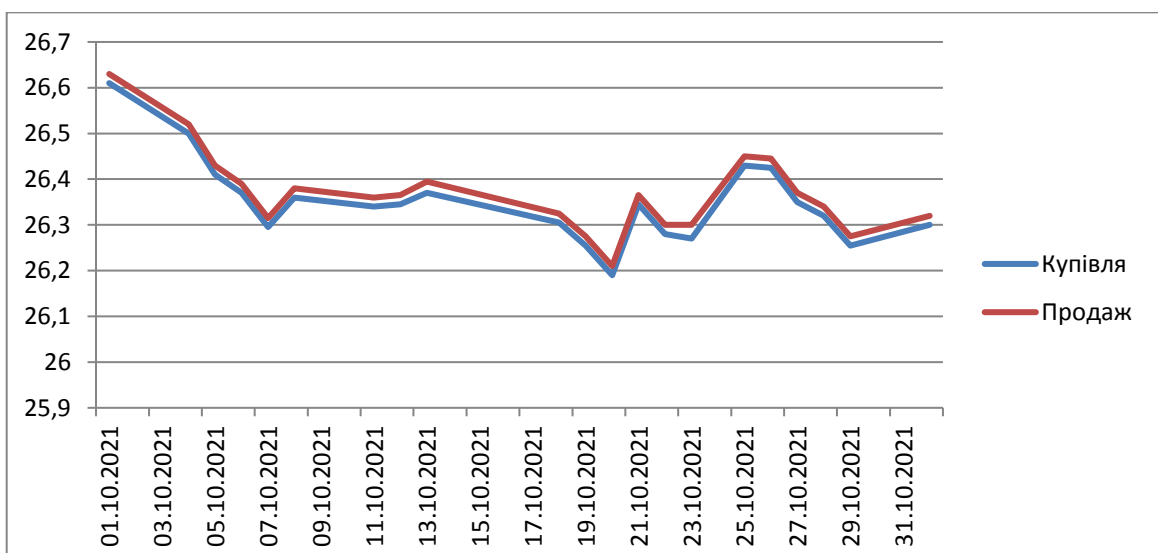


\*Складено автором на основі [11]

**Рис. 2.3. Обсяг валютних інтервенцій НБУ у 2021 році, млрд. дол. США в еквіваленті**

На рисунку 2.3 видно, що у 2021 році НБУ переважно здійснював купівлю валюти, а у січні, квітні, червні, серпні та вересні 2021 року Нацбанк виходив на міжбанк з продажем валюти. Причиною цього є необхідність стабілізації ситуації на валютному ринку через пандемію коронавірусу. Обсяги купленої НБУ валюти становили 597 млн дол США за червень 2021 року. На 01.10.2021 р. золотовалютні резерви НБУ становлять 28 млрд дол США. За стандартами МВФ, для стабільної ситуації обсяг міжнародних резервів країни повинен дорівнювати розміру грошового еквіваленту 3-місячного обсягу імпорту.

На рисунку 2.4 зображено динаміку офіційного курсу гривні до долара у 2021 році (01.10-01.11).



\* складено автором на основі [40]

**Рис. 2.4. Динаміка офіційного курсу гривні до долара у 2021 році  
(01.10-01.11)**

На розвиток валютного ринку та збільшення обсягів надходжень впливає рівень залучення іноземних інвестицій. Надходження прямих інвестицій є одним із ключових прогресу, тому потрібно проаналізувати вплив інвестицій на валютний ринок України. Динаміку прямих іноземних інвестицій в Україну відображено у таблиці 2.3.

**Таблиця 2.3**

**Обсяги надходжень прямих іноземних інвестицій в Україну 2012- 2021 рр.,  
млн. дол. США**

Роки	Показники динаміки (до попереднього року)			
	Прямі іноземні інвестиції	абсолютний приріст	Індекс динаміки, %	темп приросту, %
2012	8401	1194	116,6	16,6
2013	4499	-3902	53,6	-46,4
2014	410	-4089	9,1	-90,9
2015	-458	-868	-111,7	-211,7
2016	3810	4268	831,8	731,8
2017	3692	-118	96,9	-3,1
2018	4455	763	120,7	20,7
2019	5860	1405	131,5	31,5
2020	-868	-6728	-14,81	-114,81
2021	2836	3704	326,7	226,7

\*Складено на основі [40]

Прямі іноземні інвестиції в економіку України за останні десять років вливались не дуже рівномірно. За період з 2012 по 2021 рік не мали чіткої тенденції та суттєво залежали від стану та зміни політичної й економічної ситуації в країні та світі. У період з 2012 по 2015 рік, спостерігалось поступове зниження іноземних інвестицій, лише у 2016 р. почалось поступове збільшення обсягу збільшився до 3810 млн. дол. США. Однак вже в 2017 р. політична нестабільність в Україні призвела до значного зменшення надходжень прямих

іноземних інвестицій, які склали у 2017 році 3692 млн. дол. США, тобто 9,1 % від обсягу надходжень у 2013 році. У 2018 та 2019 рр. ситуація почала дещо покращуватись і обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України становив відповідно 4455 та 5860 млн. дол. США. У 2020 р. відбулось зниження прямих інвестицій, а вже у 2020 р. знову покращення і обсяг досяг до 2836 млн дол. США. Все це частково є наслідком недовіри іноземних інвесторів до можливостей стабільного ведення бізнесу та поліпшення інвестиційного клімату в країні, а також свої корективи внесла пандемія коронавірусу.

Згідно розпорядження НБУ щодо валютної лібералізації, дозволено [11]:

1. Уповноважені установи матимуть змогу продавати готівкову іноземну валюту фізичним особам за безготівкові кошти в гривні через платіжні пристрої з використанням електронного платіжного засобу фізичні особи, яка здійснює таку операцію.

2. Банки зможуть здійснювати операції з купівлі та продажу банківських металів із фізичною поставкою за безготівкові кошти у гривні фізичним особам, а також операції з продажу банківських металів у вигляді монет – юридичним особам.

3. Розширено можливості громадян з інвестування за кордон: фізична особа-резидент зможе проводити відповідні операції за участі резидента-торговця цінними паперами. Зміни передбачають, що для здійснення інвестиції в іноземні фінансові інструменти торговець діятиме як брокер (за рахунок такої фізичні особи). Так, кошти в інвалюті переказуватимуться з поточного рахунку громадянина в банку на поточний рахунок торговця, відкритий в цьому ж банку, з подальшим їх переказом за кордон або на поточні рахунки нерезидентів, відкриті в Україні.

4. Уточнено перелік виключень з річного е-ліміту для низки валютних операцій юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Зокрема, до них було віднесено операції з відшкодування резидентом-боржником коштів нерезиденту гаранту, який виконав забезпечене гарантією чи порукою зобов'язання резидента боржника перед резидентом-кредитором.

НБУ постійно переглядає та спрощує обмежувальні антикризові заходи, керуючись кінцевою метою валютної лібералізації – переходом до режиму вільного руху капіталу. Основні кроки щодо валютної лібералізації проілюстровані в Дорожній карті скасування валютних обмежень. Упродовж 2019–2020 років вдалося скасувати частину антикризових заходів та пом'якшити більшість валютних обмежень, що залишилися. Зокрема, у 2020 році Правління схвалило низку нормативно-правових актів, запровадження яких дало змогу[20, с.82-83]:

- узгодити нормативно-правову базу Національного банку зі змінами, передбаченими Законом України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення”. Зокрема, гранична сума валютних операцій, для яких установлені спрощені вимоги щодо валютного регулювання та нагляду, збільшена з 150 тис. грн до 400 тис. грн (в еквіваленті);

- фізичним особам-нерезидентам дозволено використовувати власні поточні рахунки в українських банках для проведення розрахунків за договорами страхування життя та за операціями з продажу корпоративних прав та нерухомості;

- у межах валютної лібералізації у 2020 році спрощено вимоги до оформлення платіжних доручень з метою здійснення переказів коштів у гривнях через кореспондентські рахунки банків-нерезидентів.

Дорожня карта для зняття валютних обмежень не встановлює термінів для їх можливої скасування. Скасування здійснюється за наявності макроекономічних передумов. Тому наступному етапу валютної лібералізації передуватиме передусім оцінка сумісності цих кроків зі змінами в реальному секторі економіки та фінансових ринках, зокрема аналіз таких макроекономічних показників, як темпи зростання ВВП, динаміка інфляції, ситуація на валютному ринку, фінансова стабільність, а також оцінка ситуації на зовнішніх ринках тощо. Ще одним етапом буде оцінено відповідність таких кроків зобов'язанням України за програмою підтримки Міжнародного валютного фонду.

У 2020 році з метою підтримки фінансової системи було здійснено підкріплення кас банків готівковою іноземною валютою (долар США, євро) в обмін на безготівкову іноземну валюту (долар США, євро). Такі дії були реакцією на дефіцит готівкової валюти в касах українських банків через перебої з авіасполученням унаслідок поширення світом пандемії COVID-2019. Водночас було встановлено, що учасниками таких операцій могли стати банки, визначені як системно важливі [20].

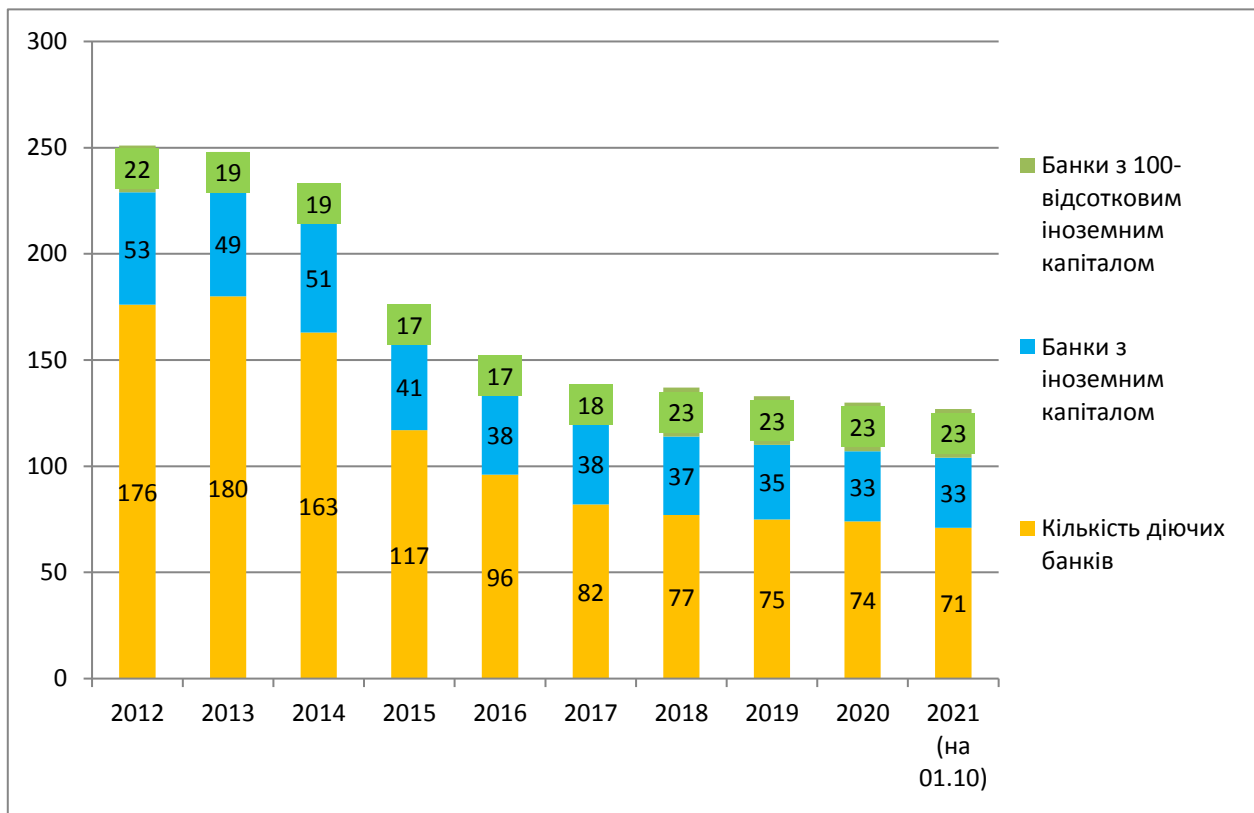
Отже, вищеперелічені дії Уряду України та Національного банку України, покликані на дотримання вектору валютної лібералізації, призвели до позитивної динаміки товарообігу в цілому та орієнтованих на експорт-імпорт сегментів економіки зокрема. Також валютна лібералізація як складова макроекономічної політики держави відіграє позитивну роль у рості ВВП, слугуючи певного роду синергетичним драйвером для низки зовнішньо-економічних процесів, зокрема таких як позитивне експортно-імпортне сальдо завдяки спрощенню надходження в країну валютних інвестицій. І на сотанок слід відмітити, що процеси із спрощення валютного контролю та лібералізація валютного обігу в банківській системі України відповідає останнім рекомендаціям Базельського комітету та є одним із ключових чинників з інтеграції в глобальну банківську систему.

### **2.3. Стан та динаміка інвестицій іноземного капіталу у банківську систему України**

Присутність в Україні банків з іноземним капіталом безпосередньо впливає на розвиток фінансово-економічної системи, що забезпечує інвестування та розширення ресурсної бази соціально-економічного розвитку, що має позитивну тенденцію. Але також існує і негативна сторона, зокрема, інші фінансові та економічні ризики швидкого зростання іноземної частки банківського капіталу можуть вплинути на втрату суверенітету у сфері грошово-

кредитної політики через посилення нестабільності, коливаннями обсягу ліквідності банківських установ та відтік фінансових ресурсів.

Розглядаючи банки з 100%-м іноземним капіталом, то вони більш стійкі, і з 2015 року їх кількість постійно зростає, хоча і невеликими темпами. У 2015 р. їх було 17, а вже у 2018 році їх кількість зросла на 6 одиниць. З 2018 р. до 2021 р. залишається така ж кількість банків з 100%-м іноземним капіталом, а саме 23 одиниці (рис. 2.5).



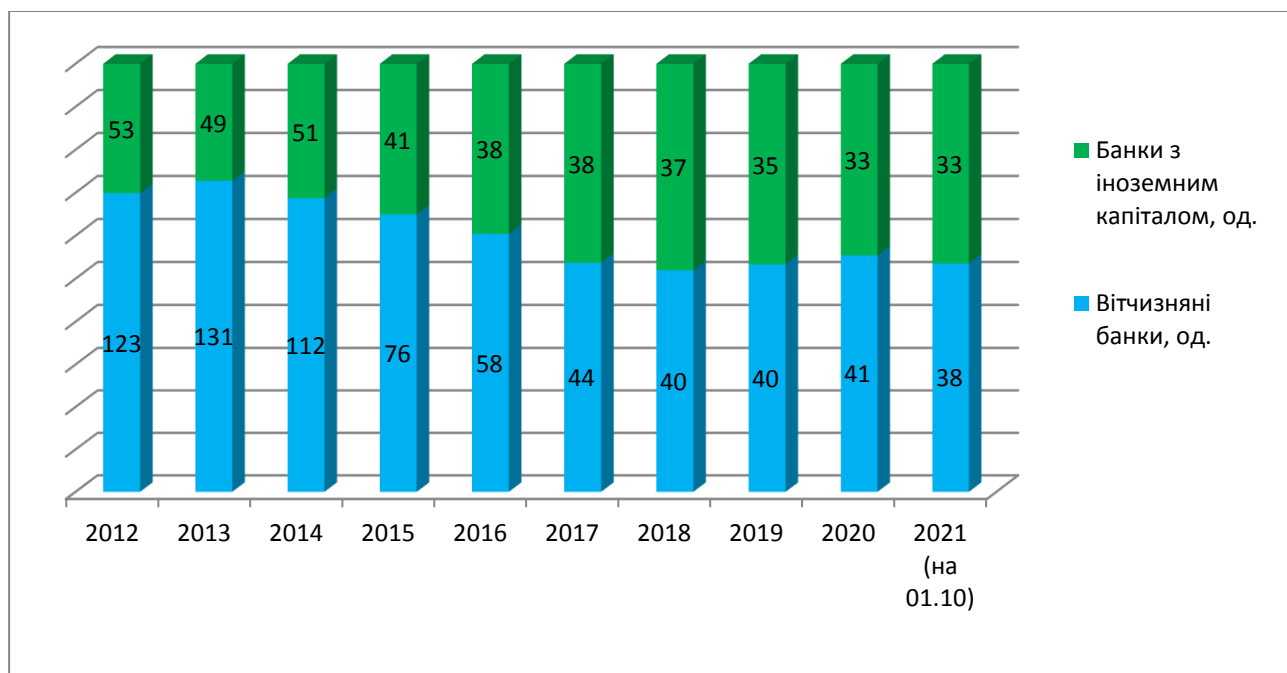
\*Побудовано автором на основі [20]

**Рис. 2.5. Динаміка кількості банків в Україні у 2012-2021 рр, од.**

Розглядаючи кількість банків з іноземним капіталом за період з 2012 р. по 1.10.2021 р., можна стверджувати, що вони мають тенденцію до зменшення. З 2014 р. спостерігається постійне їх зменшення, а саме з 51 банку з іноземним капіталом до 33 банків у 2021 р. Хоча якщо визначити частку банків з іноземним капіталом у загальній кількості банківських установ, то тенденція має зростаючу позицію, оскільки кількість банків значно зменшилась в цілому, а саме з 176 банків у 2012 р. до 71 банку у 2021 р. У 2021 році банків з іноземним капіталом залишилось стільки ж, як і в 2020 р. Загалом за



досліджуваний період з 2012 по 2021 роки їх стало менше на 20 одиниць (рис. 2.6).



\*Побудовано автором на основі [20]

**Рис. 2.6. Динаміка кількості банківських установ в Україні за типом банківського капіталу у 2012-2021 рр., од.**

Досліджуючи період з 2012-2021 рр., частка банків з іноземним капіталом змінювалась. Найбільша частка таких банків була у 2018 році і становила 48,05% – майже половина всіх діючих банків в Україні, найменша їх частка 27,22% спостерігалась у 2013 році. Частка банків з 100% іноземним капіталом найбільша була у 2018 році і становила 29,87%.

В Україні присутній банківський капітал таких країн як Польщі, Франції, Греції, Австрії, Великобританії, США, Ізраїлю, Китаю, Кіпру, Швеції, Казахстану, Росії, Італії, Угорщини, Німеччини, Туреччини, Нідерланди, Швейцарії, Чехії, Норвегії, Білорусії, Ісландії. Найбільшу частку займають Росія, Польща, Німеччина, Франція, Італія. Останнім часом зростає частка інвестицій Туреччини у банківський бізнес («Кредитінвест Банк», «Кредит Європа Банк» «МТБ Банк»).

У 2021 році не відбулося змін щодо кількості банків з іноземним капіталом та 100% іноземним капіталом у порівнянні з 2020 роком. Та загалом за останні десять років загальна кількість банків зменшилась на 105 одиниць, що

становить 40,34%. Частка банків з іноземним капіталом також мала тенденцію до зменшення, а саме на 37,74% менше за аналізований період. Це говорить про відтік іноземного капіталу, але є і позитивна тенденція щодо збільшення банків із 100% іноземним капіталом, їхня кількість зросла (табл.2.4).

**Таблиця 2.4**

**Кількість банків з іноземним капіталом в загальній кількості банків на території України за 2012-2021 рр.**

Показники	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 (1.10.2021)
Кількість діючих банків, шт.	176	180	163	117	96	82	77	75	74	71
із них банки за участю іноземного капіталу	53	49	51	41	38	38	37	35	33	33
в т.ч. з 100-відсотковим іноземним капіталом	22	19	19	17	17	18	23	23	23	23
Капітал, всього, млн грн	169320	192599	148023	103713	123784	163597	155650	200854	210640	230542
з нього: статутний капітал, млн грн	175204	185239	180150	222170	414668	495377	465532	470712	479932	481975
Частка банків з іноземним капіталом, %	30,11	27,22	31,29	35,04	39,58	46,34	48,05	46,67	44,59	46,49

\*Складено автором на основі [20; 40]

Протягом 2012-2021 років, кількість банків з іноземним капіталом постійно зменшувалась, за винятком 2014 р. У 2021 році є 33 банки з іноземним капіталом, що на 8 одиниць менше, ніж у 2015 році, при цьому кількість банків із 100% іноземним капіталом збільшилась на 6 банків, що показує значну концентрацію іноземних банків у банківській системі України.

Зменшення кількості іноземних банків, на нашу думку, була спровокована недосконалістю вітчизняного законодавства у частині регулювання іноземних інвестицій, що спровокувало нагромадження великої кількості різних ризиків, які підривали фінансову безпеку банків України. У період кризи іноземні банки мали вищий рівень капіталізації та якісно розроблений ризик-менеджмент.

Банки з іноземним капіталом реалізовували свою політику за рахунок доступу до ресурсів материнських структур. Найбільша частка іноземних банківських структур належала Росії та Австрії.

У 2012 році переважна кількість інвестицій в банківський сектор України належала Кіпру, друге місце зайняла Росія і третє належало Австрії. Іноземний банківський капітал представлений групою учасників, до якої входять: Raiffeisen International, UniCredit Group, BNP Paribas, Eurobank EFG Group тощо. За два останні роки іноземним інвесторам вдалося взяти під контроль майже всіх основних лідерів вітчизняного банківського ринку: Райффайзен Банк Аваль (8,7 % ринку), УкрСиббанк (7,06 %), ОТПБанк (3,5 %) [15].

Розміри та частка банків іноземних банківських груп у статутному капіталі, станом на 01.01.2020 року наведено у таблиці 2.5.

**Таблиця 2.5**

**Розміри та частка банків іноземних банківських груп у статутному капіталі, станом на 01.01.2020 р.**

№ з/п	Назва банку	Статутний капітал	
		млн. грн.	частка у банківській системі України, %
1	ПАТ "ПРОМІНВЕСТБАНК"	50 918 871	10,85
2	АТ "АЛЬФА-БАНК"	28 726 248	6,12
3	АТ "СБЕРБАНК"	24 065 461	5,13
4	АТ "РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ"	6 154 516	1,31
5	АТ "УКРСИББАНК"	5 069 262	1,08
6	АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	2 531 347	0,54
7	АТ "КРЕДОБАНК"	2 248 969	0,48
8	АТ "БТА БАНК"	1 500 000	0,32
9	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	1 424 222	0,3
10	АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	1 222 929	0,26
11	АТ "БАНК ФОРВАРД"	1 152 940	0,25
12	АТ "ПРАВЕКС БАНК"	979 090	0,21
13	АТ "ІНГ БАНК УКРАЇНА"	731 298	0,16
14	АТ "ОТП БАНК"	6 186 023	0,13
15	АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	364 410	0,08

16	АТ "ІДЕЯ БАНК"	298 742	0,06
17	АТ "ДОЙЧЕ БАНК ДБУ"	301 839	0,06
18	АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"	300 000	0,06
19	АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	252 500	0,05
20	АТ "СІТІБАНК"	200 000	0,04

\*Складено автором на основі [20]

До банків з іноземним капіталом, які діють на території України і мають найбільший статутний капітал можна віднести ПАТ «ПРОМІНВЕСТБАНК», АТ «АЛЬФА-БАНК» та АТ «СБЕРБАНК», АТ «Райфайзен банк Аваль», АТ «Укрсиббанк». Їхня частка у банківській системі України є найбільшою і становить 10,85%, 6,12%, і 5,13%, 1,31%, 1,08% відповідно. Найменший статутний капітал і незначну частку у банківській системі України становлять, АТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК», АТ «КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК», АТ «СІТІБАНК». Їхні частки становлять 0,06%, 0,05%, 0,04% відповідно.

В умовах карантину банкам важливо шукати нові діджитал-рішення для того, щоб забезпечити своїх клієнтів і дозволити їм отримати банківські послуги, не звертаючись до відділень. У цій номінації були банки, які надають клієнтам технології та сервіси, які дозволяють їм здійснювати основні фінансові операції дистанційно, такі як інтернет-банк, мобільний банк, клієнт-банк для юридичних осіб, чат-боти в месенджерах, цілодобовий контакт-центр, банкомати і термінали самообслуговування. Серед тих, хто максимально впроваджував дистанційне обслуговування: Банк Кредит Дніпро, ПроКредит Банк, А-Банк; ПриватБанк; Ощадбанк; Кліринговий Дім; Monobank | Universal Bank, ПУМБ; Конкорд Банк; Sportbank; Ідея Банк; ОТП Банк; Альфа Банк; Укрсиббанк; Юнекс Банк [40]. Як бачимо в переліку, більшість банків з іноземним капіталом, а саме ПроКредит Банк, Банк Кліринговий Дім; Ідея Банк; ОТП Банк; Альфа Банк; Укрсиббанк; Юнекс Банк. Це свідчить про якість та доступність банківських послуг дистанційно цих банків. Це є особливістю сучасних банків, у тому числі і банків з іноземним капіталом, оскільки новітні технології – це запорука якісного та успішного бізнесу.

Підсумовуючи вище наведене, можна стверджувати, що присутність іноземного капіталу є невід'ємною частиною розвитку банківської системи України. Країни-інвестори вкладають у національну економіку не тільки свої кошти, але й використовують зарубіжний досвід ведення банківського бізнесу, сприяючи тим самим і прозорості банківської діяльності та інтеграції вітчизняної банківської системи у світовий фінансовий простір.

## РОЗДІЛ 3

### УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН

#### **3.1. Перспективні напрями розвитку банківської діяльності в умовах глобалізації ринків капіталу**

Інтеграція національних банківських систем у світовий фінансовий простір – один із провідних напрямів економічної глобалізації. Поява іноземних філій сприяє розширенню спектра міжнародних банківських продуктів і послуг, оскільки таке розширення зумовлене, по-перше, об'єктивною потребою залучення бізнесом додаткових ресурсів на внутрішні ринки для забезпечення його стабільного розвитку. По-друге, воно органічно поєднується з транснаціональним характером банкрутства як різновидом комерційної діяльності й підпорядковується закономірностям диверсифікації розвитку бізнесу як такого. Процеси економічної глобалізації в банківській системі крізь призму вимог адаптації банківської системи України до світових та європейських стандартів потребують визначення її сутнісних ознак [50, с. 390].

Забезпечення економічного розвитку країни і покращення добробуту населення є стабільність та економічна ефективність функціонування банківської системи. Діяльність банківських установ, як фінансових посередників повинна бути забезпечена достатнім обсягом власних фінансових ресурсів, що формують власний капітал. Управляти капіталом можна підтримуючи прийнятні рівні ризиків та достатність капіталу, а також дотримуватись економічних нормативів НБУ. Головною метою оцінки та управління капіталом банку є оцінка достатності капіталу, його планування, оцінка існуючих ризиків, тестування стійкості щодо зовнішніх та внутрішніх факторів ризиків, орієнтування стратегії розвитку.

Капітал є важливим чинником, що безпосередньо впливає на надійність та стійкість банківської установи, і саме тому перебуває під наглядом і жорстким контролем державного регулятора, який здійснює нагляд за діяльністю банківської системи.

Розвиток банківської системи пов'язаний також із підвищенням прозорості діяльності її інститутів та системи загалом. Якщо фінансову інформацію банки розкривають у достатньому обсязі, то частина нефінансової інформації, зокрема стратегії управління ризиками та параметри ризиків, концентрація ризиків, оцінка фінансових інструментів – практично не розголошується. Таким чином, Національний банк України у сфері підвищення прозорості банківської системи повинен проводити цілеспрямовану політику щодо внесення інституційних змін і доповнень у нормативні акти, що регулюють банківську діяльність, з метою зобов'язання банків більш повно розкривати інформацію фінансового і нефінансового характеру [51, с. 121]. В Україні також створене Українське бюро кредитних історій, що у свою чергу інформує банківські установи про позичальників кредитів, тобто так звана банківська люстрація, яка існує і в європейській практиці, де відомості про всіх позичальників кредитів від 100 тис. євро зберігаються у централізованій базі даних. Ці заходи мають стати перепорою на шляху безкарного розкрадання банківських ресурсів.

Важливою умовою є необхідність переосмислення ролі та місця системи гарантування вкладів в Україні, адже з урахуванням того, що початковою метою створення систем страхування депозитів були не захист вкладників, а підвищення стійкості банківської системи. Саме тому хеджування банківських вкладів повинно мати не тільки соціальний, а й економічний характер [29, с. 30].

Поняття системного ризику ліквідності тісно пов'язане з проблемою системно важливих банків. У загальному розумінні системно важливі установи – це фінансові інститути, на які припадає значна частка ринку фінансових послуг та банкрутство яких нанесе непоправної шкоди нормальному функціонуванню фінансових ринків або тих фінансових структур, що здійснюють свою діяльність у межі цих ринків. Оскільки значна частка активів концентрується саме в таких інститутах, то зростання ризику ліквідності викликатиме найгірші результати, ніж у банках, які не так тісно пов'язані з іншими учасниками фінансової системи. До критеріїв системної важливості банків в Україні відносять розмір банку, ступінь фінансових взаємозв'язків і напрям діяльності.

НБУ щороку визначає системно важливі банки, які мають найбільший вплив на діяльність усього банківського сектору країни. Так, на 2020 року їх є 13 [7]. Кредобанк не потрапив до цього переліку. Отже, системно важливими банками в Україні є: Альфа-банк, ОТП банк, Ощадбанк, Південний, Приватбанк, ПУМБ, Райффайзен Банк Аваль, Таскомбанк, Укргазбанк, Укрексімбанк, АТ "УКРСИББАНК", Універсал банк.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин важливого значення для банків набуває питання ефективності залучення та управління капіталом. Інтенсивне розширення діяльності банків призводить до ускладнення всієї системи їх функціонування, що вимагає від банківських керівників більш пильної уваги за фінансовими ресурсами. З метою рівня підвищення капіталізації банку варто здійснювати формування банківських об'єднань, залучення субординованого боргу за рахунок випуску депозитних сертифікатів, банківських облігацій та єврооблігацій, удосконалення механізму нарощення прибутку, зміндивідендною політикою банку. Для нарощення обсягу капіталу банків доцільним стане перегляд норм податкового законодавства щодо зменшення оподаткованого прибутку на суми коштів, що спрямовуються на збільшення капіталу [2].

Для того, щоб підвищити ефективність і конкурентоспроможність вітчизняних банків, а також передбачити та знизити ризики банківської системи, враховуючи розширення євроінтеграційних процесів та їх реалізацію і втілення, можна виділити такі перспективні напрями розвитку банківської діяльності в умовах глобалізації ринків капіталу (рис. 3.1).

Згідно пояснювальної записки до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи», можемо констатувати те, що це [36]:

- покращить якість операцій Національного банку у сфері банківського регулювання;
- підвищить рівень нагляду за банками та банківською системою в цілому;



- узгодить положення законодавства України з банківським законодавством ЄС;
- підвищить рівень нагляду за банками та банківською системою в цілому.

### Перспективні напрями розвитку банківської діяльності в умовах глобалізації ринків капіталу

Підвищити рівень контролю та моніторингу діяльності банків. Проведення постійного стрес-тестування для виявлення загроз для діяльності банків та здійснення швидкого реагування на ці проблеми та недоліки.

Підвищити вимоги щодо капіталу та активів банківських установ.

Підвищити рівень корпоративного управління у вітчизняних банках.

Посприяти швидкій адаптації вітчизняного законодавства до вимог світового у контексті регулювання банківської діяльності, що забезпечить якісний банківський нагляд та контроль, враховуючи іноземний досвід для українських банків.

Розробити чіткі методи щодо мінімізації валютного ризику та ризику ліквідності діяльності банків, використовуючи світовий досвід

Підвищити рівень захищеності коштів юридичних і фізичних осіб, що розміщені на рахунках в банківських установ.

Удосконалити методику розрахунку нормативів достатності капіталу та вимог до капіталу банків відповідно до вимог Базельської угоди про капітал та відповідних Директив ЄС.

Розширювати перелік банківських послуг для приватних та корпоративних клієнтів з обслуговування рахунків, систем електронного банкінгу на основі сучасних технологій та обладнання.

Вкладати власні кошти у розвиток електронного банкінгу, новітніх технологій у банківській діяльності та інноваційних методів обслуговування.

**Рис. 3.1. Перспективні напрями розвитку банківської діяльності в умовах глобалізації ринків капіталу**

Все це дасть змогу підвищити прозорість банківської системи, ефективність нагляду за банківськими установами, рівень корпоративного управління, стабільність банківської системи, що сприятиме захисту прав вкладників та інших кредиторів банку. Щодо підвищення рівня корпоративного управління в банках, то потрібно переглянути підходи до його регулювання, перевірити належний рівень кваліфікації персоналу Правління та Ради банків, здатність забезпечувати ефективне управління та контроль за діяльністю банку. Саме ці позиції зможуть більш ефективно та адекватно виявляти та усувати проблеми в управлінні банківськими установами.

Проведення централізованої збалансованої політики з покращення клімату в банківській системі України призведе до розвитку банківських установ, розширення ринку банківських послуг, стимулювання попиту на них і отримання банками доходів, необхідних для подолання наслідків кризи та непередбачуваності банківської системи України до викликів національної економіки. Впровадження в дію комплексу державних реформ, зменшення податкового та нормативно-правового тиску на банківські установи, проведення виваженої монетарної та валютної політики стане поштовхом до виходу банківської системи України із кризового становища, в якому вона знаходиться наразі. Таким чином, буде закладено основи для підвищення ефективності банківської діяльності, а також підвищення конкурентоспроможності банківської системи України в контексті її євроінтеграційних намірів. Актуальність наукових досліджень, спрямованих на пошук напрямків підвищення конкурентоспроможності вітчизняних банків обумовлена подальшою інтеграцією України до європейського економічного простору. Все це приведе до посилення конкурентної боротьби на ринку банківських послуг України, яка повинна ґрунтуватися на урахуванні слабких місць і конкурентних переваг банків. Запропоновані напрямки підвищення конкурентоспроможності банків спрямовані на використання переваг і мінімізацію загроз при залученні фінансових ресурсів [35].

Таким чином, вважаємо, що до основних напрямків інтеграції банківської системи України до Європейського Союзу є: забезпечення стабільного розвитку банківської системи та підвищення рівня її конкурентоспроможності на світових ринках банківських послуг; прогнозування різного року ризиків, вирішення їх за допомогою механізму попередження; інтеграція банківської системи до європейського співтовариства за допомогою розширення реалізації євроінтеграційних процесів; удосконалення функціонування діяльності вітчизняної банківської системи; адаптація досвіду регуляторів з країн Європейського Союзу до вітчизняних реалій розвитку банківського бізнесу.

### **3.2. Удосконалення регулювання діяльності банківської системи із врахуванням вимог Базеля III**

Одними з найголовніших цілей запровадження «Базеля III» в Україні є приведення банківського регулювання та нагляду до міжнародних стандартів та забезпечення стабільності вітчизняної банківської системи, підвищення її спроможності протистояти всіляким кризовим явищам [48]. На нашу думку, цей процес повинен включати значну та комплексну роботу з боку Національного банку України, який являється основним регулятором банківського бізнесу в Україні. Насамперед, повинні бути внесені зміни до нормативно-правової бази, також необхідно вдосконалювати методи регулювання та нагляду. Водночас, процес запровадження рекомендацій «Базеля III» не повинен бути відокремлений та повинен здійснюватись у межах стратегічних завдань і цілей розвитку вітчизняної банківської системи.

Базельський комітет з банківського нагляду («Базель III») передбачає такі головні завдання:

- зміцнити міжнародні нормативи з управління капіталом та ліквідністю для того, щоб створити стійкіший банківський бізнес;
- удосконалення здатності банківського бізнесу долати наслідки фінансово-економічні кризи, щоб забезпечити зниження ризиків

розповсюдження саме таких проблем з фінансового у реальний сектор економіки.

Впроваджені зміни мають інноваційний характер, зокрема щодо визначення капіталу і стандартів капіталу:

1) необхідно впроваджувати нові методи фінансового управління та ризик-менеджменту, насамперед підвищити стандарти управління ризиками, ступінь інтеграції управління фінансами та ризиками вітчизняних банків;

2) забезпечити базу необхідних резервів, щоб протистояти фінансово-економічним кризам;

3) забезпечення формування повної та консолідованої ситуації бізнесу для акціонерів і менеджерів.

Зміни, які мають місце у Базелі III, потрібно розділити на такі напрями:

– підвищення якості та розміру капіталу – в документі суттєво посилюються вимоги до структури та якості капітальної бази банку для підвищення здатності банків поглинати збитки як при нормальному, так і при ліквідаційному сценарії, забезпечення антициклічними механізмами: пропонуються нові мінімальні вимоги до власного капіталу та капіталу першого рівня, нові вимоги до капіталу першого та другого рівнів, поступовий відхід від різноманітних гібридних інструментів, перелік можливих вирахувань з капітальної бази [50];

– нові стандарти управління ліквідністю, підвищення покриття короткострокової ліквідності – «Базель III» визначає вимоги до ліквідності, стандарти ліквідності, мінімальні вимоги до ліквідності, систему моніторингових інструментів [51];

– підвищення стабільного довгострокового фінансування – «Базель III» вводить коефіцієнт Net Stable Funding Ratio (NSFR) для стимулювання та мотивування банків на залучення стабільних джерел фінансування власних операцій, а також з метою зниження залежності від короткострокового фінансування;

– повномасштабне охоплення ризиків та покриття ризиків – «Базель III» передбачає повне покриття ризиків, збільшуючи вимоги до капіталу на покриття ризиків, які недостатньо відображені у «Базелі II», передбачає збільшення вимог до торгових портфелів банків, сек'юритизаційних операцій та угод з похідними цінними паперами [52];

– регулювання системних фінансових інститутів – «Базель III» вводить додаткові вимоги до рівня достатності капіталу системоутворюючих кредитних організацій для світової фінансової системи.

Важливим завданням, що стоїть перед банківською системою України, є необхідність у найкоротші терміни провести подальшу гармонізацію банківського законодавства з вимогами та стандартами системи Базель III. Базельський комітет із питань банківського нагляду є тією організацією, міжнародною «платформою» де розробляються найсучасніші інструменти та механізми регулювання діяльності банків [29]. Основна увага Базельського комітету акцентована на посиленні вимог до якості капіталу банків, підвищенні ліквідності банків та їх фінансової незалежності. Узагальнюючи 29 Базельських принципів, зазначимо, що надійний та ефективний банківський нагляд має такі основні засади:

1) наявність правової бази, яка регламентує пруденційні стандарти для банків, процес банківського нагляду та правовий захист наглядового органу;

2) незалежність органу банківського нагляду від держави та будь-яких недержавних структур;

3) забезпечення механізмів співпраці внутрішніх органів банківського нагляду з іншими вітчизняними державними органами, фінансовими установами, іноземними органами нагляду, проведення спільного обміну та аналізу інформації, зокрема конфіденційної;

4) установлення критеріїв ліцензування та відкликання банківської ліцензії;

5) надання повноважень органам банківського нагляду отримувати інформацію про кінцевих власників банку, контролювати зміну власників,

дотримання прав акціонерів банку та впливати на даний процес; надавати рекомендації або відхиляти (на основі визначених критеріїв) здійснення крупних інвестицій банку, зокрема закордонних, досліджувати корпоративні зв'язки банку;

6) розроблення методології та підтримка перспективної оцінки ризику повинна здійснюватися на основі оцінки характеру, впливу, масштабу ризиків, оцінки внутрішнього та макроекономічного середовища контролю;

7) застосування відповідних методів та інструментів банківського нагляду, планування та оптимальна комбінація виїзного та безвиїзного нагляду;

8) запровадження розробленої органами банківського нагляду пруденційної звітності, яка повинна подаватися банками на вимогу та на регулярній основі;

9) можливість втручання органу нагляду в роботу банку на ранніх етапах виникнення небезпечної ситуації з метою вчасного застосування заходів щодо її виправлення;

10) визначення наявності і регулярна оцінка наглядовим органом фінансової політики банку та процедур корпоративного управління, механізмів фінансового контролю, які повинні відповідати профілю ризиків та системній важливості банку;

11) здійснення нагляду за процесом управління ризиками, процес управління ризиками в банку повинен відповідати системній важливості банку та профілю ризиків;

12) здійснення нагляду за конкретними видами ризиків банку відповідно до їх специфіки;

13) контроль наявності в банках систем внутрішнього контролю та аудиту з окресленням кола повноважень, функцій, відповідальності кожного підрозділу, системи стримувань та противаг (для недопущення зловживань), забезпеченості їх кваліфікованими працівниками, ресурсами, методологією діяльності;

14) складання та щорічне оприлюднення фінансової звітності, яка розкриває фінансовий стан банку. Звітність повинна містити висновок незалежного зовнішнього аудитора;

15) здійснення контролю за фінансовою безпекою банків у частині можливих зловживань фінансовими послугами, випадками шахрайства. Нагляд за наявністю процедур перевірки клієнтів, етичних та професійних стандартів.

Слід також звернути увагу на той факт, що «Базель III» визначає конкретні строки запровадження розроблених ним новацій (табл. 2). Необхідність такого чіткого графіку запровадження «Базеля III» можна пояснити тим, що розроблені Базельським комітетом нормативи перестають бути лише рекомендаціями для світової банківської спільноти, вони стають жорсткими вимогами до банківських установ, невиконання яких передбачає застосування жорстких санкцій з боку регуляторів.

Слід також звернути увагу на той факт, що «Базель III» визначає конкретні строки запровадження розроблених ним новацій (табл. 3.2). Необхідність такого чіткого графіку запровадження «Базеля III» можна пояснити тим, що розроблені Базельським комітетом нормативи перестають бути лише рекомендаціями для світової банківської спільноти, вони стають жорсткими вимогами до банківських установ, невиконання яких передбачає застосування жорстких санкцій з боку регуляторів.

**Таблиця 3.2**

**Терміни запровадження Базеля III в країнах-членах Базельського комітету\***

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Базовий капітал першого рівня/RWA, %	3.5	4.0	4.5	4.5	4.5	4.5	4.5
Буферний капітал/RWA, %			0,625	1,25	1,875	2,5	2.5
Контрциклічний капітал, %				0,625	1.25	1.875	2.5
Акціонерний капітал + буфер, %	3,5	4,0	4,5	5,125	5,75	6,375	7,0

Коефіцієнт достатності капіталу, %	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
Достатність капіталу + буфер, %	8,0	8,0	8,0	8,625	9,25	9,875	10,5
Фінансовий буфер	Початок періоду спостережень	Тестування на рівні 3%, банки повинні розкривати інформацію з 01.01.2015		Коригування	Уточнення даних		
Норматив короткострокової ліквідності	Початок періоду спостережень		Запровадження мінімального стандарту				
Показник чистого стабільного фінансування		Початок періоду спостережень				Запровадження мінімального стандарту	

\* Побудовано автором на основі [50; 51; 52]

Визнаючи важливість правильного оцінювання ризику ліквідності, НБУ у 2018 році запровадив нові нормативи ліквідності відповідно до вимог Базель III Нормативи банківської ліквідності відповідно до вимог Базель III:

**LCR** (відношення ліквідних активів до чистого грошового відтоку,  $\geq 100\%$ ) – цей показник дасть змогу оцінювати, чи має банк можливість продовжувати свою діяльність протягом найближчих 30 днів;

**NSFR** (відношення наявних стабільних джерел фінансування до необхідного обсягу стабільного фінансування,  $\geq 100\%$ ) – цей показник дасть змогу оцінювати ліквідність банку протягом року.

Для вітчизняної банківської системи зазначені зміни є вкрай актуальними, зважаючи на особливості її побудови, наявні проблеми та ризики, дотримання вимог «Базель III» дозволить вирішити більшу частину зазначених проблем. Водночас, запровадження рекомендацій «Базеля III» не є гарантією автоматичного покращання ефективності діяльності вітчизняних банківських установ і стабільності банківської системи. Крім того, «Базель III» не може враховувати навіть основні особливості української банківської системи. Це вимагає коригувань регулятивної бази та засад діяльності банківських установ з боку державних органів України, здійснення оцінки банківської системи та її



стабільності, результатів її діяльності після запровадження «Базеля III», що потребує відповідного методичного забезпечення [48].

Вважаємо, що доцільно впроваджувати «Базель III» та оцінювати його ефективність за такими етапами (табл. 3.3).

**Таблиця 3.3**

**Етапи впровадження «Базель III»**

<b>Етапи</b>	<b>Характеристика етапів</b>
I етап	повний перехід Національним банком України до ризик-орієнтованого нагляду, апробація методики та внесення у разі необхідності до неї змін.
II етап	здійснення оцінки вітчизняних банків на підставі запропонованої методики для розробки змін до регулятивно-правової бази та графіку поступового впровадження «Базеля III», з урахуванням виявлених ризиків, особливостей функціонування банківських установ різних груп.
III етап	впровадження «Базелю III» у діяльність банків.
IV етап	здійснення оцінки вітчизняних банківських установ за підсумками кожного з етапів запровадження «Базелю III».
V етап	здійснення оцінки вітчизняних банківських установ, їх ефективності та стабільності за підсумками запровадження «Базелю III», порівняння результатів оцінки до та після впровадження «Базелю III».

На сьогоднішній день Базельські рекомендації відображають найсучасніший підхід для проведення стрес-тестів банків під призмою виявлення ризиків ліквідності. Як наслідок міжнародний досвід управління ліквідністю відкриває двері для українських банків в контексті поточних елементів управління.

Підсумувавши вище наведене, нормативно-правова база регламентує банківський нагляд в Україні, і в основному у загальних рисах приведена до європейських норм. Вона постійно удосконалюється з врахуванням вимог Базельського комітету, зокрема Базелю III, чому сприяють міжнародні фінансові організації. Найголовнішою проблемою банківського нагляду в Україні вважаємо недостатньо розроблені нормативні документи та їх практична реалізація.

## ВИСНОВКИ

Дослідивши діяльність банківської системи України в умовах інтеграційних змін, можемо зробити такі висновки:

1) Визначено, що банківську систему необхідно розглядати як цілісне структурне утворення і як підсистему стосовно економічної системи в цілому, що охоплює процеси виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних і нематеріальних благ. Застосування наукових методів у комплексі дозволяє повністю проаналізувати та вивчити об'єкт дослідження, а саме – діяльність банківської системи України.

2) Банківський бізнес є лідером у реформуванні та впровадженні кращих світових та європейських методів та практичних процедур банківської діяльності. Для банківської системи також мають місце виклики та загрози з поглибленням фінансової інтеграції з ЄС. Для вітчизняної банківської системи першочерговим завданням є її зміцнення та продовження реалізації євроінтеграційної стратегії.

3) Національний банк України виконує основні функції та завдання головного банку країни, що визначають його місце в економічній системі держави. Він впливає на економічне життя держави та забезпечує стабільність національної грошової одиниці, що є основною його функцією. Проаналізовано дотримання економічних нормативів у цілому по банківській системі, визначили ТОП-10 банків за рейтингом стійкості та розглянули такий інструмент як облікова ставка. Також навели характерні ознаки стабільної банківської системи.

4) Декілька років поспіль в Україні існувала проблема валютного регулювання та валютного контролю. Завдяки впровадженню нового законодавства в сфері регулювання Національним банком України такої діяльності, мали місце суттєві зміни та послаблення щодо здійснення валютного регулювання та валютного контролю валютних операцій всередині держави. Відбулось покращення загальної ситуації на валютному ринку, зменшення курсової волатильності та зростання обсягів міжнародних резервів. Ефективне проведення НБУ якісної валютної політики відіграє важливу роль у сучасних

умовах, оскільки є одним із найважливіших важелів у загальній системі заходів щодо підтримки фінансової та макроекономічної стабільності та стимулювання економічного зростання. Звертаємо увагу, що в сучасних умовах ключовим вектором монетарної політики є лібералізація грошово-кредитних відносин. З метою регулювання та покращення кон'юнктури валютного ринку Національний банк здійснює валютні інтервенції. Валютна інтервенція є основним і цілеспрямованим впливом Національного банку на валютний ринок і обмінний курс, що здійснюється шляхом купівлі або продажу великих обсягів іноземної валюти.

5) Присутність іноземного капіталу є невід'ємною частиною розвитку банківської системи України. Країни-інвестори вкладають у національну економіку не тільки свої кошти, але й використовують зарубіжний досвід ведення банківського бізнесу, сприяючи тим самим і прозорості банківської діяльності та інтеграції вітчизняної банківської системи у світовий фінансовий простір.

6) Нормативно-правова база регламентує банківський нагляд в Україні, і в основному у загальних рисах приведена до європейських норм. Вона постійно удосконалюється з врахуванням вимог Базельського комітету, зокрема Базелю III, чому сприяють міжнародні фінансові організації. Найголовнішою проблемою банківського нагляду в Україні вважаємо недостатньо розроблені нормативні документи та їх практична реалізація.

7) Управління ліквідністю є одним важливим чинником стійкості банківської системи. У відповідності до вимог Базеля III надання повноважень Національному банку України контролювати дотримання банками нормативів ліквідності, зокрема мінімальних значень нормативів ліквідності; рівня достатності внутрішньої ліквідності; підвищених значень нормативів ліквідності, встановлених за результатами оцінки банківської групи, проведеної під час нагляду на консолідованій основі, сприятиме мінімізації ризиків банкрутства банків та підвищить захист прав кредиторів на інвестовані ресурси.

8) Головними завданнями монетарної влади України із забезпечення наближення України до Європейського фінансового простору повинні стати: підвищення конкурентоспроможності комплексних банківських продуктів на міжнародних фінансових ринках; запровадження належного корпоративного управління у відповідності до європейських стандартів менеджменту банківських установ, запровадження ризик-орієнтованого нагляду на постійній основі, вдосконалення системи прогнозування операційних та репутаційних ризиків; інтеграція банківської системи до європейського банківського середовища за допомогою розширення реалізації євроінтеграційних процесів;; адаптація регулятивної практики Європейського Союзу до вітчизняних реалій розвитку банківського бізнесу.

9) Враховуючи вимоги Базельського комітету стосовно побудови системи внутрішнього контролю в банках та системи управління ризиками, доцільно стимулювати в банку формування тривневої системи контролю, вимагати створення підрозділу контролю за дотриманням норм законодавства, а також підрозділу управління ризиками. Необхідно на законодавчому рівні закріпити вимогу для банків налагодити на постійній основі внутрішньобанківський контроль щодо адекватної оцінки достатності капіталу та внутрішньої ліквідності.

Загалом, беручи до уваги норми та правила, що регламентують діяльність банківської системи на європейських теренах, чинна законодавча та виконавча влада в Україні має змогу стимулювати розвиток стійкої конкурентоспроможної банківської системи, яка б ефективно розподіляла грошові потоки та сприяла економічному зростанню економіки, забезпечуючи добробут власним громадянам.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асоціація з ЄС ударить по українських банках URL: <http://ua-ekonomist.com/4309-asocasya-z-yes-udarit-po-ukrayinskih-bankah-strahovihkompanyah.html>
2. Базель III як банківська карта євроінтеграції URL: <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2014/07/8/7024038/>
3. Банківська енциклопедія [Текст] / ред. А. М. Мороз. – К. : Ельтон, 1993. 328 с.
4. Банківська система : навчальний посібник / Ю. Є. Холодна, О. М. Рац. Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. 316 с.
5. Банківська система України: монографія / В.В. Коваленко, О.Г. Коренєва, К.Ф. Черкашина, О.В. Крухмаль. Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”. 2010. 187 с.
6. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: Монографія / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. Тернопіль: «Вектор», 2012. 462 с.
7. Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.
8. Богацька Н. М. Регулювання валютного ринку національним банком України. Ефективна економіка. 2018. № 3. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6164>. (дата звернення: 07.10.2021).
9. Боднар О. А., Паламарчук В. С., Гаврилов А. О. Аналіз стану ринку банківських послуг України в умовах пандемії URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8657/1/bodnar.pdf>
10. Бруханський Р. Ф. Методологія наукових досліджень і викладання облікових дисциплін : опорний конспект лекцій для студентів спеціальності „Облік і оподаткування”. Тернопіль : ТНЕУ. 2017. 110 с.

11. Валютна лібералізація НБУ: що дозволено? – URL: <https://medoc.ua/blog/valjutna-liberalizacija-nbu-shho-dozvoleno>
12. Вплив глобалізації на розвиток банківської системи України / за ред. Л. В. Кузнецової. Одеса.: Атлант. 2011. 516 с.
13. Глущенко Ю.А. Телятник М.Ю. Роль капіталу банку в організації банківської діяльності. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін» URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua>
14. Гриценко Л.Л., Онопрієнко Є.Ю. Банківська система України: сучасний стан і напрямки розвитку // Актуальні проблеми економіки. 2010. №10. С. 111-117.
15. Дзюблюк, О.В. Проблеми забезпечення ефективного функціонування банківської системи в перехідній економіці // Вісник Національного банку України. 2005. № 3. С. 30–35.
16. Дзюблюк, О.В. Сутність банківської системи та її роль в економіці ринкового типу // Фінанси України. 2002. №8. С. 79-85.
17. Диба Л. М. Шляхи підвищення ефективності роботи банківської системи України в умовах євроінтеграційних процесів // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький. 2015. № 24/1. С. 118-123.
18. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України: монографія / за заг. ред.: Г. Т. Карчевої. Київ: ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. 279 с.
19. Єпіфанов А.О., Маслак Н.Г., Сало І.В. Операції комерційних банків : навч. посіб. Суми : Університетська книга. 2007. 523 с.
20. Звіт НБУ 2020 р. С. 82-83 URL: [https://bank.gov.ua/admin\\_uploads/article/annual\\_report\\_2020.pdf?v=4](https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2020.pdf?v=4)
21. Інструкція «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні»: постанова Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 р. № 368 / Верховна Рада України. URL: [zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01) (дата звернення 4.10.2021).

22. Карчева Г. Т. Регулювання діяльності системно важливих банків. Банківська система України: інституційні зміни та інновації: монографія / за заг. ред. Л. О. Примостки. Київ: КНЕУ. 2015. С. 297–309.
23. Коверза В.С., Неізнана О.В., Шендригоренко М.Т., Іванова Н.С. Шляхи підвищення конкурентоспроможності банків в контексті інтеграції в ЄС URL:  
<http://elibrary.donnue.edu.ua/2195/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%E2%84%965.pdf>
24. Кузнецова А. Я. Концептуальні засади формування механізму валютного регулювання в Україні. БізнесІнформ, 2017. № 9. С. 215-220.
25. Малахова О. Валютний ринок України: сучасний стан та проблеми. Світ фінансів, 2015. Вип. 2. С. 46-60.
26. Масленніков В.В., Соколов Ю.А. Національні банківські системи // Банки та банківські системи. 2006. № 3. С. 4-16.
27. Метлушко О.В., Павлова О.А. Євроінтеграційні процеси у банківській системі України: На перехресті досліджень і висновків // Наука молода. 2015. № 22. С. 98-108.
28. Методика розрахунку економічних нормативів діяльності банків в Україні: рішення Правління Національного банку України від 15 грудня 2017 р. № 803-рш / Верховна Рада України. URL:  
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17> (дата звернення 4.10.2021).
29. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків», схвалені Постановою Правління Національного банку України від 15.03.2004 № 104. URL: <http://www.bank.gov.ua>.
30. Мищенко С.В. Современные проблемы теории денег и денежного обращения / С. В. Мищенко. К. : ЦНИ НБУ, УБД НБУ. 2011. 230 с.
31. Місяць Н. О. Визначення факторів, які стають на заваді лібералізації валютного регулювання в Україні. Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки. Київ. 2017. С. 53-56.

32. Національний банк оновив перелік системно важливих банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-onoviv-perelik-sistemno-vajlivih-bankiv-10928>
33. Національний банк України підвищив облікову ставку до 8,5% URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/stages/archive-rish>
34. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 06.06.2020).
35. Панасейко І.М., Губа М.О. Банківський нагляд як інструмент забезпечення стабільності банківської системи України URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/100.pdf>
36. Постанова Правління НБУ «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» від 29.06.2021 р. № 62 URL: [https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution\\_29062021\\_62](https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_29062021_62)
37. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121- III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
38. Про валюту і валютні операції: Закон України від 01.08.2021 – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
39. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-XIV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення 4.10.2021).
40. Рейтинг стійкості банків за підсумками 3 квартала 2021 URL: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/>
41. Саєнко Я.А. Роль комерційних банків на валютному ринку України URL: [http://www.vtei.com.ua/doc/2020/16\\_06\\_2020zb.pdf#page=229](http://www.vtei.com.ua/doc/2020/16_06_2020zb.pdf#page=229)
42. Смолінська С.Д., Наконечна Ю.С. Інтеграція банківської системи України в умовах світової економіки // Молодий вчений. № 10 (62). 2018. С. 390-393.
43. Сторонянська І.З., Музика І.С. Перспективи та ризики для банківської системи України в контексті інтеграційних процесів // Стратегічні пріоритети. 2013. № 3(28). С. 30-37.



44. Трансформація банківської системи у контексті глобалізаційних викликів [Електронний ресурс] : монографія / О. В. Дзюблюк, Г. Р. Балянт, Ю. М. Галіцейська [та ін.] ; за ред. О. В. Дзюблюка. Відень : Premier Publishing, 2018. 354 с.
45. Тютюнник Ю.М., Тютюнник С.В., Романченко Ю.О. Стан дотримання банками України економічних нормативів URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=687>
46. Циганов С.А. Генезис банківських систем у трансформаційних економіках: структурно-функціональний аналіз : монографія. Київ: Академпрес. 2006. 412с.
47. Шкляр А. І. Функціональні проблеми системи гарантування вкладів в Україні та шляхи їх вирішення. Економіка України. 2016. № 2 (651). С. 28-43.
48. Шпачук В.В. «Базель III»: Етапи впровадження та методика оцінки URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=454>
49. Яковенко Р.В. Політика НБУ в концепції національної безпеки України URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6454/1/83pdf.PDF>
50. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - revised version June 2011 URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>.
51. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring, BCBS, Dec 2010. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs165.pdf>.
52. Proposal to ensure the loss absorbency of regulatory capital at the point of non-viability - consultative document, BCBS, Aug 2010. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs174.pdf>.

## Додаток А

## Підходи до визначення терміну «банківська система»

Автор	Визначення
Кузнєцова С.А., Болгар Т.М., Пестовська З.С. [24, с.9]	«Банківська система – законодавчо визначена, чітко структурована та субординована сукупність фінансових посередників, які здійснюють банківську діяльність на постійній професійній основі і функціонально взаємозв'язані в самостійну економічну структуру».
О.В. Дзюблук [6; с.24]	визначає банківську систему як сукупність усіх банків країни, які взаємодіють між собою, підпорядковуючись установленим нормам і правилам ведення банківської справи з метою забезпечення можливостей для ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, кредитно-розрахункового обслуговування господарського обороту, а також стабільної діяльності банківських установ.
А.О. Єпіфанов [19, с.28]	банківська система виникає не внаслідок механічного поєднання окремих банків, а ґрунтується на заздалегідь виробленій концепції, у межах якої кожний вид банків і кожний окремий банк займає певне місце. Структура банківської системи залежить від певних суспільно-економічних умов.
Холодна Ю.Є., Рац О.М. [4, с.14]	«Банківська система – це складова фінансової системи країни, що підпадає під загальну дію економічних законів, які діють у громадянському суспільстві. Вона становить сукупність різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією національних банківських установ, що існують у межах єдиної фінансової системи та єдиного грошово-кредитного механізму в певний проміжок часу (певний історичний період). Банківська система є цілісним механізмом, що взаємодіє з іншими системними структурами фінансового ринку, а також як його підсистема утворює більш загальне об'єднання – економічну систему в цілому».
Арбузов С.Г., Колобов Ю.В., Міщенко В.І. [30, с.48]	«Банківська система – це складний комплекс, який функціонує і розвивається відповідно до цілого ряду законодавчих і нормативних документів. Основним елементом цієї системи є банк – кредитно-фінансова установа, яка залучає і накопичує вільні грошові кошти підприємств, організацій, населення, а також здійснює випуск цінних паперів, кредитування народного господарства і населення на умовах платності, зворотності і строковості».
В.В. Масленніков [26, с.5]	визначає банківську систему як складну систему, що належить до систем вищого рівня, самоорганізовується та історично складається під впливом зовнішніх і внутрішніх процесів, є цілісною сукупністю установ, що здійснюють банківську діяльність і виконують функцію внутрішнього управління банківськими інститутами.
А.М. Мороз [3, с.48]	розглядає банківську систему як сукупність різноманітних видів банківських, інших кредитних установ та інституцій у їх взаємозв'язку, яка існує в тій чи іншій країні в певний історичний період і функціонує в межах єдиного фінансового механізму, є складовою кредитної системи.
Кириченко О., Геленко І., Ятченко А. [6, с.23]	«Банківська система – це сукупність різноманітних видів банків та інших кредитних установ, інституцій у їх взаємозв'язку, яка існує в тій чи іншій країні в певний історичний період і функціонує в межах єдиного фінансового механізму; складова частина кредитної системи».

\* складено автором